

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 2, 2012 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 336.6.368

О. М. Павлова,

*асистент кафедри фінансів підприємств та банківської справи,
Дніпропетровська державна фінансова академія*

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ІЗ УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Із урахуванням досвіду функціонування зарубіжних ринків страхових послуг запропоновано ряд методів для покращення стану ринку страхових послуг в Україні. Обґрунтовано низку пропозицій щодо удосконалення інституційної організації вітчизняного страхового ринку. Автором викладено пропозиції щодо удосконалення системи підготовки страховиків.

Ключові слова: *страховий ринок, речник застрахованих, фундація, банкоосюрєнс, перестраховання.*

Постановка проблеми. Страховий ринок стрімко розвивається як в Україні, так і у багатьох розвинутих країнах світу. В останні роки спостерігається динамічний розвиток українського страхового ринку: збільшуються збори страхових премій, показник їх відношення до ВВП також зростає. Але у порівнянні із зарубіжними країнами, страховий ринок України характеризується недостатньою розвиненістю, недосконалістю структури, тенденцією до укладання короткотермінових договорів, слабким розвитком інституту перестраховання, нестабільністю фінансового стану багатьох страхових компаній, що призводить до несвочасного виконання зобов'язань перед страхувальниками. Разом з тим в роботах вітчизняних вчених практично завжди відзначаються такі перепони на шляху розвитку страхування в нашій країні як низький рівень платоспроможного попиту, недовіра населення до страхових компаній, низька якість задоволення потреб реальних страхувальників вітчизняними страховиками, нерозвиненість ринкових механізмів формування, підтримання і розвитку сталого попиту на страхові послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню проблем та перспектив розвитку страхового ринку України приділяли увагу українські вчені, а саме С.С. Осадець, В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, Ф.М. Фурман, Н.М. Внукова та інші.

Метою статті є дослідження функціонування ринку страхових послуг зарубіжних країн та запровадження їх позитивного досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Страховий ринок — один із найдинамічніших сегментів економіки і потенційно може стати важливою частиною її фінансово-інвестиційного механізму. Страхування, як важливий елемент сучасного життя, поки що не стало фактором забезпечення стійкості бізнесу і впевненості суспільства у завтрашньому дні. Обсяг страхових операцій залишається мізерним. Реальне довгострокове страхування життя, пенсійне страхування, страхування підприємницьких ризиків складає незначну частку у галузевому страхуванні [1, С.136-149].

У промислово розвинутих країнах страховий ринок входить до стратегічних секторів економіки і є каталізатором її економічного розвитку. Це зумовлено тим, що, по-перше, сам процес страхування є важливим елементом економічного середовища; по-друге, соціальна сторона страхових процесів впливає на підвищення рівня життя населення за рахунок забезпечення надійного страхового захисту; по-третє, саме страхування в його розвинутих формах підвищує інвестиційний потенціал і сприяє збільшенню багатства нації, що сьогодні особливо актуально для української економіки.

Впровадження міжнародних стандартів страхування в Україні — одне із важливих завдань і можливих напрямів входження страхового ринку держави у міжнародне страхове співтовариство. Проте це можливо лише при врахуванні внутрішніх можливостей держави, пов'язаних з її економічним і політичним становищем, фінансовою стабільністю і законодавчою базою зі страхування.

Важлива роль у подальшому розвитку страхової галузі відводиться державі, яка за допомогою різноманітних важелів і стимулів (законодавства, пільг, податків) може впливати на формування конкурентоспроможного страхового ринку.

Державний нагляд за страховою діяльністю має бути спрямований на посилення якості виконання функцій щодо нагляду за страховою діяльністю в напрямках запобігання банкрутству страховиків, грубого порушення ними зобов'язань перед страхувальниками, здійснення псевдострахування з метою відмивання грошових коштів, виплати керівникам та іншим відповідальним особам підприємств, особливо державного сектора, незаконних комісійних винагород. Таке регулювання повинно сприяти посиленню ролі на страховому ринку компаній, які мають стійке фінансове положення, і не допускати на ринок спекулятивні і фіктивні компанії, які можуть нанести збиток як страхувальникам, так і розвитку страхової справи взагалі.

Потребують оновлення комплекс спеціальних законів з питань страхової діяльності, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів, регулятивні правила (вимоги, обмеження та економічні нормативи), а також методичні вказівки та роз'яснення щодо деталізації застосування законодавчих та нормативних актів.

Основні підходи до страхування в зарубіжних країнах зводяться до його значної ролі у різних сферах виробництва та фінансово-кредитної системи.

Наприклад, структура польського страхового ринку відрізняється від структури вітчизняного кількістю компаній, співвідношенням компаній зі страхування життя та загального страхування, наявністю товариств взаємного страхування, рівнем монополізації ринку, часткою іноземного капіталу в статутних фондах страховиків та наявністю на ринку не лише компаній з іноземним капіталом, а й головних філій зарубіжних страховиків.

Із кількості учасників інфраструктури, які діють лише на страховому ринку Польщі, насамперед необхідно відзначити Речника застрахованих, Страховий гарантійний фонд і Фундацію (Фонд) страхової освіти. Перші два існують як обов'язкові інститути на підставі страхового законодавства. Речник застрахованих діє на підставі закону "Про страховий нагляд та про Речника застрахованих". Основним його обов'язком є розгляд скарг та заяв застрахованих осіб стосовно дій страхових компаній і недержавних пенсійних фондів, а також експертиза проектів правових документів, пов'язаних з діяльністю страхового ринку. Речник застрахованих та його апарат фінансується за рахунок внесків страхових компаній та відкритих недержавних пенсійних фондів. Для страхових компаній розмір внеску складає 0,01% від суми зібраних платежів-брутто, для недержавних пенсійних фондів — 0,01% від суми сплачених внесків [5, С. 168].

Освітня роль Речника застрахованих значною мірою реалізується за допомогою Фундації страхової освіти. Це добровільна структура, заснована Речником застрахованих для поширення серед населення знань про страхування і підвищення його страхової культури. Фундація існує із 1998 року і має кілька постійних проектів. До них, насамперед, належить щорічний конкурс дисертацій, магістерських та бакалаврських робіт зі страхової тематики з друкуванням на сторінках "Страхової газети" робіт переможців [5, С. 168].

В інфраструктурі українського страхового ринку інституції подібні до Речника, застрахованих та Фундації страхової освіти відсутні. На нашу думку, їх наявність для значно молодшого, ніж польський, українського страхового ринку, була б дуже доречною.

Ще одним важливим інфраструктурним елементом страхового ринку Польщі є Страховий гарантійний фонд. Його існування передбачене законом "Про обов'язкове страхування, Страховий гарантійний фонд та Польське бюро транспортних страховиків". Цей фонд виконує два основних і низку додаткових завдань. Першим основним завданням фонду є виплата відшкодувань згідно з договорами обов'язкового страхування цивільної відповідальності та обов'язкового страхування відповідальності фермерів за випадки, що трапилися на території Польщі. Другим основним завданням фонду є виплата збитків у разі банкрутства страхових

компаній. Додатковою функцією Страхового гарантійного фонду є надання поворотної фінансової допомоги страховим компаніям, які в результаті трансформації прийняли страхові портфелі з договорами обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів та обов'язкового страхування відповідальності фермерів від інших компаній, і яким тимчасово не вистачає коштів для здійснення страхових виплат. Крім того, цей фонд веде реєстр договорів обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів. Учасниками фонду автоматично стають усі страхові компанії, які укладають договори обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів і обов'язкового страхування відповідальності фермерів. Компанії зі страхування життя стають учасниками цього фонду лише при оголошенні банкрутства та при умові сплати певного внеску [5, С. 168].

Щодо страхування в США, то там не існує єдиної для держави системи страхування. Кожний штат має власне страхове законодавство. При цьому страхові організації мають широкі повноваження в розробці власної страхової політики, визначенні розмірів платежів, практики їх відрахування і відшкодування збитків, що є специфічною особливістю американського страхового ринку.

Діяльність всіх страховиків США ретельно аналізується трьома консалтинговими організаціями A.m.best, Moody S, Stan-dart&poors, які щокварталу видають каталоги по їх роботі. Вони публікують офіційні рейтинги страхових організацій за надійністю для клієнта і дані за станом їх платоспроможності. Основними показниками, що аналізуються, є: фінансове положення, виплата за позовами і рівень сервісу, безпека і запобігання втратам, гнучкість в роботі організації, вартість послуг. Рівень втрат, доходи і коефіцієнт прибутку по інвестиціях, і рівень дебіторської заборгованості вважаються основними критеріями ефективності роботи страховика.

Розглянемо особливості діяльності ринку страхових послуг у Великобританії. За деякими показниками англійський страховий ринок до цього часу не має рівних у світі. Британські страхові товариства оперують в 43 країнах. Майже десята частина всіх страхових премій в світі надходить на рахунки британських страхових товариств.

Інституційна структура страхового ринку Великобританії представлена акціонерними суспільствами, суспільствами взаємного страхування, відділеннями і представництвами іноземних страхових організацій. Відповідно до директив ЄС страхові організації не мають права займатися будь-яким іншим видом бізнесу.

Особлива структура англійського страхового ринку — це система захисту страхувальників, а також відповідний страховий фонд, що формується за рахунок страхових організацій. Рівень відрахувань до компенсаційного фонду заснований на величині страхової нетто-премії, що збирається страховиком за договорами страхування. В разі банкрутства страхової організації засоби компенсаційного фонду будуть використані для компенсації повністю або частково їх втрат за договорами обов'язкового страхування [6].

Страховий ринок Німеччини має ряд особливостей. По-перше, має місце тісний взаємозв'язок страхового бізнесу з крупним промисловим капіталом, широко поширена взаємна участь в капіталі і в управлінні. По-друге, страховий ринок знаходиться під суворим контролем держави. Третя, і важлива особливість німецького ринку — банкострахування (банкосюрєнс), коли страхова організація в своїх торговельних пунктах займається не лише страхуванням, але і наданням банківських послуг. Німеччина — справжній світовий центр перестрахування, послугами якої користуються страхові компанії багатьох розвинених країн світу [3, С.23-25].

Щодо перспективи розвитку перестрахування в Україні, то вона пов'язана з розвитком страхових посередників, створенням їх центральних та регіональних об'єднань. Але аналізуючи ситуацію, яка склалася на страховому ринку, необхідно відзначити, що на ньому відсутня інфраструктура страхового посередницького ринку. Проблемою на шляху становлення інститутів цього сегменту слід вважати відсутність державної концепції та програми створення інституту страхових посередників; ігнорування ролі страхового посередника в підвищенні якості страхових послуг; відсутність страхової культури як у населення, так і у керівників підприємств і фірм; негативне ставлення суспільства до посередництва в цілому і до страхування безпосередньо. В основі створення інфраструктури страхового посередницького ринку повинні лежати наступні принципи: самофінансування, професіоналізм, демократичність, аполітичність, толерантність, порядність.

Для швейцарського страхового ринку характерне тісне переплетення національного і іноземного капіталів. Страхові організації часто є транснаціональними корпораціями з широко представленими зарубіжними інтересами. Для страхових організацій Швейцарії характерна активна інвестиційна діяльність на ринку капіталів. Більше 50% всіх активів страхових організацій розміщено у формі позик і інвестицій в облігації [4, С.925].

У розвинених країнах світу створені інститути, які обслуговують і контролюють страховий бізнес. Нині це актуально і для України, оскільки давно назріла необхідність організації експертних служб: сорвейєрів, кваліфікованих менеджерів, консультантів з питань ризиків, інспекторів за позовами. Експертні служби повинні відповідати сучасним вимогам за рівнем технічного оснащення, спеціалізованих та експертних методик. У страхових організаціях відчувається нестача спеціалістів з актуарних розрахунків, статистики, юристів у галузі страхування.

Важливим елементом системи підготовки страховиків повинна стати вища школа, що для України є питанням перспективи. На Заході цей вид освіти досить поширений і існує сітка навчальних закладів. У США — це Нью-Йоркський страховий коледж, який займає важливе місце в системі світової вищої страхової освіти. В Англії — The Chartered insurance institute (London), у Франції — Ecole de assurance (Париж). У Нью-Йоркському коледжі 4-5 річне навчання: ступені бакалаврів і магістрів в галузі фінансів і управління бізнесом із спеціалізацією зі страхування або бакалавра в галузі актуарних наук. В Італії римський університет "La Sapienza" за чотири роки готує бакалаврів із статистичних і актуарних наук та бакалаврів із страхового права. У Швейцарії тільки спеціалістів-актуаріїв готують у чотирьох німецькомовних і двох франкомовних ВНЗ [2, С. 34-36].

Створені системи вищої страхової освіти потребують серйозних об'єднаних зусиль державних органів, вищих навчальних закладів, страховиків. Разом з тим, потрібно відмітити, що страхові компанії мають потребу в страхових кадрах різної спеціалізації: менеджерах, правниках, актуаріях, фінансистах тощо. Тому цільова підготовка таких спеціалістів у межах одного вузу просто неможлива. Отже, доцільним є введення відповідної спеціалізації в різних ВНЗ.

В умовах інтеграції страхового ринку важливого значення набуває кооперування між українськими й іноземними спеціалізованими ВНЗ, визнання українських дипломів за кордоном на основі уніфікації навчальних програм і навчальних матеріалів.

Висновки. Становлення страхового ринку в Україні, подальший його успішний розвиток залежатиме від розширення видів страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, розширення інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, підвищення вимог до порядку створення діяльності страхових організацій, подальшої інтеграції України у міжнародні структури, а також створення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань соціального страхування; збільшення інвестиційних можливостей страховиків, впровадження системи мотивації їх інвестиційної діяльності, перетворення накопичувальних страхових резервів у надійне джерело інвестування національної економіки; приведення вітчизняного страхового ринку у відповідність зі світовими стандартами.

На нашу думку, на українському страховому ринку доцільне також існування й страхового гарантійного фонду.

Необхідно створити систему підготовки страховиків адекватну визначеним потребам страхового ринку. Така система повинна бути диверсифікованою і багаторівневою, тобто враховувати ступінь підготовки студентів, поєднувати довгострокову базову освіту і короткострокову (денну і заочну форми навчання).

Використана література:

1. Горбач Л.М., Каун О.Б., Р 93, Ринок фінансових послуг: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009.-436с., С. 136-149.
2. Гутко Л.М. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / Л.М. Гутко // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №7. – С. 34-36.
3. Сіренко І. Аналіз розвитку страхового ринку та оцінка його перспектив / І. Сіренко // Страхова справа. –2009. – № 3(35). – С. 23–25.
4. Страхування: Підручник / за редакцією В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019с., С. 925.
5. Білик І.В. Особливості структури та інфраструктури страхових ринків України та Польщі // Теорія і практика фінансів: зарубіжний досвід // Світ фінансів,-1-(14), березень, 2008р., С.168.
6. Електронний ресурс: www.dfp.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 11.02.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"